

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“MILLIY IQTISODIYOTIMIZDA INVESTITSİYALAR VA MOLIYAVIY
RIVOJLANISHNI OLIY MUHANDISLIK MAKTEBLARI BILAN
INTEGRATSIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI”

TEZISLAR TO‘PLAMI

2024-yil 1-avgust–27-sentabr

MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 78 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-iyulda ruxsat etildi.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Nosir Mahmudov, i.f.n. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Nasir Mahmudov, I.f.n. Professor of Tashkent State University of Economics

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Zamonaviy agrotexnologiyalar hosildorlik garovi	15
K.A.Sharipov, V.A.Karimov	
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlashni tashkil etish. toshkent davlat iqtisodiyot universiteti va xorijiy davlatlar tajribasi.....	19
S. M. Mirzaliyev	
Tijorat banklari aktiv operatsiyalarining daromadlilikini oshirish masalalari.....	24
Adilov Mirkomil Miralimovich	
Yoshlar turizmi bilan bog'liq tushunchalarni o'rganishning nazariy jihatlarini.....	27
Allayor Norboev Ismoilovich	
The importance of risk management to ensuring the stability of commercial banks	30
Abdusalomov Jahangir Oktam ugli	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida ta'lim xizmatlari xarajatlari hisobining asoslari	33
Abduraxmanov Otabek Patidinovich	
Inson kapitalini boshqarishda inteluktual salohiyatni iqtisodiy bilimlar bilan mustahkamlash dolzarbligi	36
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi	
Reducing corruption through tax mechanisms	39
Musayeva K.Y	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida o'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish jarayonlari tahlili	42
Akbarov Abdulhamid Akmal o'g'li	
Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan samarali foydalanish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash masalalari	45
S.M.Xolxo'jayev	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyati tahlili	47
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth.....	51
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
Reducing corruption through tax mechanisms	54
Musayeva K.Y	
Пути повышения конкурентоспособности предприятия	56
Азларова Муштарийбегим Абдор кизи	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ko'rsatkichlarning ijtimoiy omillari va ijtimoiy xarajatlarni moliyalashtirish yo'nalishlari	59
S.M. Xolxo'jayev	
Ways to effective management of the public debt.....	62
Olimjon Fattoev	
Aksiz solig'ining iqtisodiy mohiyati va stavkalari.....	66
Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	70
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklar faoliyatida raqamlashtirish loyihalarini qo'llab-quvvatlash	73
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishning nazariy asoslari	76
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	

“YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISHNING NAZARIY ASOSLARI

Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li

Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti

Raqamli iqtisodiyot, biznes boshqaruvi va
ekonometrika kafedrası tayanch doktranti

Annotatsiya: Ushbu tezisdá iqtisodiyotni yashillashtirishda qishloq xo'jaligining ahamiyat hamda dolzarbligi, shuningdek, iqtisodiyotni qishloq xo'jaligi orqali yashillashtirish xususida fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar: “Yashil” iqtisodiyot, GEA, yashillashtirish.

Abstract: In this thesis, the importance of agriculture in terms of greening the economy and ideas about greening the economy with agriculture were discussed.

Key words: “Green” economy, GEA, greening.

Аннотация: В этой диссертации обсуждалась важность сельского хозяйства с точки зрения экологизации экономики и идеи об экологизации экономики с помощью сельского хозяйства.

Ключевые слова: «Зеленая» экономика, ГЭА, экологизация.

“Yashil” iqtisodiyot tushunchasining xalqaro darajada kelishilgan yakdil ta'rifi mavjud emas, ammo turli adabiyotlarda turlicha ta'riflanadi. “Yashil” iqtisodiyot atrof-muhit iqtisodiyoti yoki ekologik iqtisodiyotdan farqli ravishda ko'proq amaliy xarakterga ega bo'lgan fan hisoblanadi. “Yashil iqtisodiyot” ilmiy fan sohasi emas, balki ustun darajada real iqtisodiy siyosat, konkret faoliyat sohalari (energetika, innovatsiya, qishloq xo'jaligi va b.)ga taalluqlidir¹. Umumiy qilib aytganda, “yashil” iqtisodiyot atrof-muhitga kam zarar yetkazish hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali barqaror rivojlanishga erishish tamoyilidir. BMTning “Biz xohlayotgan kelajak” konsepsiyasida “yashil” iqtisodiyot barqaror rivojlanish tushunchasini to'liq anglatmaydi, ammo “yashil” iqtisodiyot nafaqat, iqtisodiy va ekologik, balki ijtimoiy barqarorlikka erishish vositasidir deb ta'kidlanadi².

Xalqaro oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkilotining rasmiy saytida “yashil” iqtisodiyotni ta'riflash bilan bir o'rinda “Iqtisodiyotni qishloq xo'jaligi orqali yashillashtirish” (Greening the economy with agriculture or GEA) tushunchasi ham qo'llanilgan³. Iqtisodiyotni qishloq xo'jaligi orqali yashillashtirish oziq-ovqat xavfsizligini oshirish (oziq-ovqatning mavjudligi, erishishning osonligi, barqarorligi va foydalanishning qulayligi nuqtayi nazaridan), shuningdek, tabiiy resurslardan kamroq foydalangan holda oziq-ovqat qiymati zanjirida samaradorlikni oshirishni anglatadi. “GEA – iqtisodiyotni qishloq xo'jaligi orqali yashillashtirish” Xalqaro oziq-ovqat tashkiloti tomonidan ilgari surilgan tashabbus bo'lib, uning umumiy maqsadi oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi sektorida “yashil” iqtisodiyotni qo'llash orqali barqaror rivojlanish, oziq-ovqat xavfsizligi hamda kambag'allikni qisqartirishga hissa qo'shishdir.

Shuningdek, “Yashil” iqtisodiyotni shakllantirishda “dekapling” samarasiga erishish muhim ahamiyatga ega. “Dekapling” ekologik jihatdan barqaror iqtisodiyotga qarab rivojlanishning strategik asosi hisoblanib, o'sib borayotgan ehtiyojlarni tabiiy resurslarni kamayishini minimallashtirish hisobiga qondirishni anglatadi. Shuning uchun qishloq xo'jaligini “yashil” texnologiyalar asosida rivojlantirish, tabiiy resurslarni maksimal darajada tejash, yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish orqali iqlim o'zgarishiga tez moslasha oladigan, ekologik toza oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini oshirish masalalari borgan sari muhim ahamiyat kasb etmoqda⁴.

Yer yuzi ekotizimining 60% dan foydalanadigan hamda jahon aholisining 40% ini tirikchilik vositasi bilan ta'minlovchi yagona yirik sektor sifatida oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi sektori iqtisodiyotni yashillashtirish uchun muhim ahamiyatga ega. Qishloq xo'jaligisiz “yashil” iqtisodiyot bo'lmaydi⁵.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda “2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-436-son⁶ qarori qabul qilindi. Ushbu qarorga muvofiq 2019-2030-yillar davrida O'zbekiston

1 Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X. “Yashil” iqtisodiyot. Darslik. Toshkent. Universitet. 2020. 12 b.

2 www.fao.org. Greening the economy with agriculture.

3 www.fao.org. Xalqaro oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti rasmiy veb sayti.

4 Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X. “Yashil” iqtisodiyot. Darslik. Toshkent. Universitet. 2020. 125 b.

5 www.fao.org. Xalqaro oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti rasmiy veb sayti.

6 lex.uz>ru/docs/-6303230

Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi asosida “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar samadorligini oshirish, shuningdek, ushbu yo'nalishda davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining xalqaro tashkilotlar bilan o'zaro hamkorlikdagi muvofiqlashtirilgan sa'y-harakatlarini ta'minlash maqsadida “2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o'tish va “yashil” o'sishni ta'minlash Dasturi”⁷ ishlab chiqildi. Ushbu dastur doirasida 6 ta ustuvor yo'nalish belgilab olingan bo'lib, birinchi “tabiiy resurslardan barqaror va samarali foydalanish” yo'nalishi doirasida qishloq xo'jaligi sohasida “qishloq xo'jaligi mahsulotlarini barqaror yetishtirish va qayta ishlash orqali oziq-ovqat xavfsizligi va farovonligini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, sog'lom ekotizimlarni rivojlantirish hamda yer, suv va boshqa tabiiy resurslarni barqaror boshqarishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan global boshqaruv tizmini yaratish” ustuvor yo'nalish sifatida belgilab olingan⁸.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Boltaboyev M.T, Muminova E.A. “Yashil” iqtisodiyot. Darslik. FPI. 2023.
2. Яшил иқтисодиёт: Дарслик. /А.В.Вахабов, Ш.Х.Хажигакиев ва бошқалар. –Тошкент.: “Universitet”, 2020 -262 б.
- 4.

Internet manbalari

1. www.uno.org. BMT rasmiy sayti elektron kutubxonasi.
2. www.uno.org/environmentalprogramm. “BMT atrof-muhit dasturi” rasmiy sayti elektron kutubxonasi.
3. www.fao.org. Xalqaro oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti rasmiy sayti elektron kutubxonasi.
4. www.lex.uz. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari rasmiy sayti.

7 uza.uz/posts/2030-yilgacha-ozbekiston-...
8 www.lex.uz

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024-maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

